

E.ŽAKA-DALKROZA RITMIKAS MĀCĪBA

Rhythmic Teaching of E.Jaques-Dalcroze (Eurhythmic)

Ginta Pētersone

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, Latvija

Abstract. *This year Jaques-Dalcroze Institute Geneva is celebrating its 100th anniversary and also the 150 years of its founder, the Swiss educator Emile Jacques-Dalcroze (1865-1950). At the beginning the pedagogical teaching method using connection between music and movement was named rhythmic gymnastics. The aim was to improve students' sense of rhythm and music. These exercises have been developed by creating a new set of methods, which was named the rhythmic. To emphasize the importance of this new teaching technique E.Jaques-Dalcroze named it rhythmical musical education. To avoid the confusion with overall term for analysing rhythm in the music, the newly created education technique was called eurhythmic in English. In Latvian the term Eurythmie is better known as method of Rudolf Steiner, which is partly similar to rhythmic, but mainly based on cognitions of anthroposophy. In other European languages the teaching of E.Jaques-Dalcroze is called rhythmic. Rhythmic is based on a unity between music and movement. Assuming that the movement is the foundation to all live expressions, the rhythm of music becomes the synchroniser between music and movement, thus having an influence on both sensomotor, both cognitive and emotional level. Musical experience is becoming more personal and the analysis of music is not torn apart from life, because it is perceived by bodily movements and integrates hearing, visual, tactile, kinesthetic and vestibular senses. The aim of this article is to reflect the establishment of Jaques-Dalcroze rhythmic teaching, its basic principles, further development and implementation in Latvian education.*

Keywords: *E.Jaques-Dalcroze, Rhythmic Teaching (Eurhythmic).*

Ievads

Introduction

Šogad aprit 100 gadi Ženēvas Dalkroza institūtam un 150 gadi tās dibinātājam, šveiciešu pedagogam Emīlam Žakam-Dalkrozam (*Emile Jaques-Dalcroze*, 1865–1950). Jaunizveidotā ritmikas mācība kļuva par iedvesmas lauku mūzikas pedagoģijā, un akcentētais kustību nozīmīgums saistībā ar mūziku pavēra jaunas šķautnes gan personības attīstībā, gan pašā mūzikas uztverē. Pedagoģiskie paņēmieni, kuros mūzika tika savienota ar kustību, sākotnēji tika nosaukti par ritmisko vingrošanu. Mērķis bija uzlabot audzēkņu mūzikas un ritma izjūtu. Vingrinājumi tika attīstīti, paplašinot vingrošanu mūzikas pavadījumā un veidojot jaunu metožu kopumu, kas pamatojās uz mūzikas izteiksmes līdzekļiem, par galveno izceļot ritmu. Metožu kopums tika nosaukts par ritmiku, kas tālāk attīstoties pārtapa ritmikas mācībā. E.Žaks-Dalkrozs to dēvē arī par ritmiski muzikālo audzināšanu, ar to akcentēdams jauno paņēmieni pedagoģisko nozīmību. Ritmikas pamatā ir mūzikas un kustības

vienotība. Angļu valodā vārds *ritmika* tiek tulkota kā *Eurhythmic*. Latviešu valodā par *eiritmiju* (angļu val. *Eurhythmie*) tiek dēvēta filozofa Rūdolfā Šteinera metode, kas daļēji ir līdzīga ritmikai un arī sasaista mūzikas pārdzīvojumu ar kustību, tomēr pamatā balstās nevis uz mūzikas ritmu, bet uz personības transcendentālām antropozofiskām izjūtām.

Ritmikā būtiska ir atziņa, ka, pieņemot, ka kustība ir visas dzīvās izpausmes pamatā, mūzikas ritms kļūst par mūzikas un kustības sinhronizētāju, tādejādi iedarbojoties gan somomotorā, gan kognitīvā, gan emocionālā līmenī. Mūzikas pārdzīvojums kļūst personiskāks, un mūzikas analīze nav atrauta “no dzīves”, jo ir uztverta ķermeniskās kustībās, integrējot dzirdes, redzes, taustes, kinestētiskās un vestibulārās maņas.

Raksta mērķis ir atspoguļot E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācības izveidošanos, tās pamatprincipus, tālāko attīstību un tās ieviešanu Latvijā.

E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācības izveidošanās *Establishment of Rhythmic Teaching of E.Jaques-Dalcroze*

Ritmikas mācība izveidojusies divdesmitā gadsimta sākumā un balstās uz reformpedagoģijas un alternatīvo izglītības teoriju tendencēm.

Iejas aizmetņi meklējami jau Senās Grieķijas orhestikas mākslā. Psihologs Vilhelms Vunts (*Wilhelm Wundt*, 1832-1920) 19. un 20.gs. mijā novērojis, ka cilvēka ritma izjūta vislabāk izpaužas visdabiskākajā kustībā – staigāšanā (Wundt, 1911). V.Vunta atziņas devušas ierosmi E.Žakam-Dalkrozam veidot muzikālus soļošanas vingrinājumus. Soļošana var būt ļoti dažādi veidota un saturiski piepildīta. Tā var būt kā bezmērķīga staigāšana, ceļošana. Tā var būt arī uzmanības pievēršana vestibulārajiem un kinestētiskajiem procesiem – stājai, līdzsvaram. Tā var būt saistīta ar uzmanības pievēršanu apkārtnei, kas izpaužas redzes, dzirdes un taustes sajūtu fiksējumā.

E. Žaks-Dalkrozs sasaistīja soļošanas ritma un mūzikas fenomenu kopā, uzsvērdams, ka tieši mūzikas ritms ir tas, kurš iekustina ķermeņa neiromuskulāro darbību, veidojot mūzikas un kustības vienotību.

E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācība veidojās no vienkāršiem eksperimentiem. Viņš lūdza Ženēvas konservatorijas vadībai atļauju izveidot eksperimentālo klasi ritmiskās vingrošanas ideju realizēšanai. 1905.gadā tika oficiāli atvērts pirmais ritmikas kurss Ženēvas konservatorijā un nākamajā gadā tika publicēts pirmais mācību materiāls. Jau 1905.gadā Dalkrozs uzstājās ar savām idejām Soloturnas (Šveice) mūzikas pedagogu kongresā, kur tās izraisīja milzīgu interesi. Kopā ar dramaturgu un inscenētāju Ādolfu Apiu (1862–1928) tika uzvestas lielas kustību izrādes. Inscenējumi guva milzīgu publikas atzinību. Tika organizēti koncertceļojumi un ritmiskās vingrošanas paņēmieni demonstrējumi Vācijā, Austrijā, Krievijā. Ar lielrūpnieku, brāļu Volfā Dorna (*Wolf Dohn*, 1878–1914) un Haralda Dorna (*Harald Dohn*, 1885–1945) finansiālu atbalstu 1911.gadā Helleravā, Drēzdenes pievārtē, pēc Heinriha

Tesenova (*Heinrich Tessenow*, 1876–1950) projekta tika uzcelta speciāla skola: Žaka-Dalkroza mācību iestāde (*Bildungsanstalt Jaques-Dalcroze*).

Laikā no 1911. līdz 1914.gadam Helleravas skolā mācījās 912 audzēkņi no 15 valstīm. To vidū arī Anna Ašmane-Sietiņšone (1888–1952) no Latvijas. E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācības idejas strauji izplatījās pa visu pasauli, un drīz vien jau bija 127 līdzīgas skolas 15 valstīs, tostarp arī Krievijā un Amerikā.

Pirmais pasaules karš izjauca Helleravas darba ritmu, un 1915.gadā E.Žaks-Dalkrozs atvēra Ritmikas institūtu Ženēvā (*Institut Jaques-Dalcroze Geneva*).

Sarežģīto finansiālo apstākļu dēļ 1925.gadā Helleravas skola pārcēlās uz Laksenburgas muižu Vīnes pievārtē, kur tālāk tika apgūta E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācība (Witoszynskyj, 2009). Šobrīd ritmikas mācību apgūst 40 valstīs visos pasaules kontinentos.

E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācības tālāka attīstīšanās *Further development of Rhythmic Teaching of E.Jaques-Dalcroze*

Divdesmitā gadsimta sākumā vērojama pastiprināta interese ne tikai par Seno Grieķiju, bet arī par Seno Austrumu un afroarābu kultūrām un reliģijām. Helleravas galvenās ēkas portālu rotā taoisma zīme *iņ* un *jaņ*. E.Žaks-Dalkrozs savā ritmikas mācībā tiecas apvienot gan dažādus filozofiskus virzienus, gan kultūras, gan cilvēka izpratni par savu ķermeni, par galveno izceļot mūzikas un kustības savstarpējo mijiedarbību gan no pedagoģiskā, gan antropozofiskā, gan neurofizioloģiskā aspekta. 1916.gada ritmikas mācību izdevuma priekšvārdā tiek akcentēts, ka ritmika ir ne tikai mūzikas metra un ritma izjūtas, bet arī ritmisku un metrisku instinktu attīstīšanas līdzeklis (Hirmke-Toth, 2009).

Ritmikas mācību veido ritmiskās vingrošanas, solfedžo un improvizācijas paņēmieni kopums. Vingrinājumi tiek iedalīti desmit grupās:

1. Vispārīgi vingrinājumi elpošanai, kustību līdzsvaram, muskuļu spēkam un elastībai.
2. Ritmiski soļošanas vingrinājumi nošu ilgumu analīzei.
3. Ritmiskas elpošanas vingrinājumi.
4. Ritmiski soļošanas vingrinājumiem ar ritmiskām roku kustībām.
5. Vingrinājumi ķermeņa daļu neatkarības iegūšanai.
6. Spontānas gribas izpausmju attīstīšana un neapzinātu bezmērķīgu kustību regulēšana.
7. Soļošanas pārtraukšanas vingrinājumi, pulsa un frāžu garuma atmiņas treniņi.
8. Vingrinājumi ar dažādu taktsmēru maiņu.
9. Dzirdes vingrinājumi – nospēlētās melodijas izpausme kustībā.
10. Ritmiska soļošana ar dziedāšanu un klavieru pavadījumu.

(Jaques-Dalcroze, 1906, 2)

Vingrinājumi paredzēti ne tikai audzēkņu muzikālajai, bet arī vispusīgai attīstībai, par uzdevumu izvirzot dažādu fizisko un intelektuālo spēju attīstību:

- ķermeņa lokanība;
- kustību koordinācijas attīstīšana;
- metroritma izpratne;
- muzikālās dzirdes izkopšana;
- atmiņas uzlabošana;
- gribas procesu aktivizēšana;
- pakāpeniska improvizēšanas spēju attīstīšana (Jaques-Dalcroze, 1916; Jaques-Dalcroze, 1917).

Personības attīstības komponentes E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācībā apkopotas pirmajā tabulā (Pētersone, 2014, 22). Skat. 1.tabulu.

1.tabula. Vispusīgas personības attīstība E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācībā

Personības vispusīga attīstība	Attīstāmās komponentes
Fiziskā attīstība	Ķermeņa lokanība
Psihomotorā attīstība	Kustību koordinācija, metroritms
Intelektuālā attīstība	Metroritma izpratne
Muzikālā attīstība	Muzikālā dzirde
Psihes procesu attīstība	Atmiņas, gribas procesi
Radošuma attīstība	Improvizēšanas spējas

Var secināt, ka sākotnēji mūzikas labākai un izjustākai apguvei paredzētais vingrinājumu kopums ir izraisījis virkni citu personības fizisko un intelektuālo spēju attīstības kopumu, kas apliecina mūzikas un kustību mijiedarbības nozīmīgumu.

R.Konrāds uzsver, ka ir svarīgi ritmiku uzlūkot kā vienotu audzinošu, personību attīstošu un izglītojošu mācību. Ritmikā tāpat kā citos mācību priekšmetos notiek pedagoģiska darbība, kurā notiek nopietns mācību un audzināšanas process (Konrad, 1995).

E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācība, tās metodes un paņēmieni - netradicionālu, uz savām iekšējām sajūtām balstītu kustību veidošana muzikālā pārdzīvojumā ietekmē, ir ne tikai jauna pieeja mūzikas pedagoģijā, bet kļūst par pamatu arī modernajam baletam, mūsdienu dejai. Psihisko un fizisko procesu attīstības savstarpēja mijiedarbība kļūst par pamatu arī mūzikas un kustību terapijai. Helleravas-Laksenburgas skola (*Schule Hellerau-Laxenburg*) Rozālijas Hladekas (*Rosalie Chladek*) vadībā, kļūst par modernā baleta attīstītāju un impulsīvā dejas stila (*Impulsivtanz*) izveidotāju. Marī Vigmane (*Mary Wigman*) izveido flammritmikas dejas stilu (no vācu val. *Flamme* – liesma), kas balstās uz dažādiem ekspresīviem lēcieniem un ugunīgu interpretāciju. Viņa ir uzskatāma par ekspresīvās dejas (vācu val. – *Ausdruckstanz*) izveidotāju.

E.Žaka-Dalkroza ideju sekotājs Karls Orfs izveidoja speciālus ritma instrumentus konceptuāli jaunai ritma mācības ieviešanai pirmskolas un jaunākā skolas vecuma skolēniem, kas strauji ieguva lielu popularitāti un tika nosaukta par Orfa sistēmu.

Mūzikas un ritmikas pedagogs Hanss Cīlmanis (*Hans Zihlmann*) uzsver, ka mūzika ļauj racionāli uztvert to, ko spējam saprast ar savu domāšanu, bet vienmēr paliek vēl kāds neizskaidrojams noslēpums, kas vārdos nav formulējams. Līdzīgi ir ar mūzikas izpausmi kustībā (Siegenthaler, Zihlmann, 1982). Šis H.Cīlmaņa vienlaicīgi antropoloģiskais un fenomenoloģiskais mūzikas un kustību izpausmju traktējums apliecina mūzikas aktīvo iedarbību uz cilvēka psihi, un apvienojumā ar kustību tiek norādīts, ka šādā veidā cilvēks neapzināti nokļūst pie tā sevis paša un sevis paša izjūtām, kas nav formulējamas vārdos, bet ir tikai izjūtamās.

E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācības attīstība aplūkojama pirmajā attēlā.

Ritmikas mācības pedagoģiskie, mākslinieciskie, tāpat arī psihisko un fizisko procesu mijiedarbības aspekti savstarpēji integrējas un viens otru neizslēdz arī katra atsevišķa aspekta robežās. Skat.1.attēlu.

1.attēls. E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācības attīstība

Eiropas Ritmikas kongresā Vīnē 2009.gadā tika izveidota ritmikas skolotāja profesijas un ritmikas mācību priekšmeta definīcija, kurā tika apstiprināts: „Ritmikas skolotāja profesija ir patstāvīga pedagoģiskas darbības joma. Mērķtiecīgi virzītas mūzikas un kustību apguves savstarpējas mijiedarbības rezultātā ritmikas stundā notiek nozīmīgs pedagoģisks process. Ritmikā tiek apgūtas mūzikas un kustību prasmes un sekmēta komunikatīvo un kreatīvo spēju attīstība.” (Hauser, 2010, 112).

E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācība Latvijā
Rhythmic Teaching of E.Jaques-Dalcroze in Latvia

Jāzeps Vītols, 1920.gadā veidodams jaunās Latvijas Konservatorijas studiju programmas, kā svarīgu mācību priekšmetu mācību plānā iekļauj ritmiku, kuru vadīt uztic E.Žaka-Dalkroza Helleravas skolas absolventei Annai Ašmanei-Sietiņsoni. Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā A.Ašmane norāda, ka „ritmiskās vingrošanas uzdevums ir, ar ķermeņa kustību palīdzību izdarīt audzinošu iespaidu uz cilvēka garu, lai attīstītu individuāli savu uzņemošās atziņas un izteiksmes spēju apziņu un lai harmoniski samērotu gribas impulsus ar uzstādīto mērķi un darbīga spēka tēriņu ar veicamo uzdevumu.” (Ašmane, 1921, 487). Anna Ašmane uzsver, ka jauno paņēmieni uzdevums (A.Ašmane tos nosauc par ritmiskās audzināšanas metodi) ir radīt jaunu nozari „ar mūzikas iespaidu palīdzību” (Ašmane, 1931, 8).

Ritmikas attīstībai Latvijā var izsekot otrajā tabulā. Anna Ašmane-Sietiņsone turpina sava skolotāja E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācības tradīcijas, Felicita Ertnera kustību apvieno ar drāmas elementiem, Beatrisas Vīgneres pedagoģiskajā darbībā būtiski ir gan vingrinājumi muzikālās dzirdes attīstībai, gan māksliniecisku priekšnesumu veidošana. Vija Vētra otrā pasaules kara laika bēgļu gaitās nokļūst Vīnē un kļūst par Rozālijas Hladekas audzēkni un izveido sakrālās dejas stilu, ar ko ir pazīstama visā pasaulē. Pēc studijām Vācijā pie M.Vigmanes Erna Jērcuma atver muzikālu bērnudārzu, kurā sāk praktizēt ritmikas metodi bērniem. Pie Latvijas Valsts konservatorijas 1944.gada oktobrī tiek izveidota muzikāli apdāvinātu skolēnu grupa, kas pēc gada tiek pārveidota par Apdāvināto skolēnu mūzikas vidusskolu un kopš 1950.gada nes Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolas vārdu. Skat. 2.tabulu.

Erna Jērcuma izveido ritmikas metodiku pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem, balstoties gan uz E.Žaka-Dalkroza ritmikas mācību, gan citu ritmikas pedagogu atziņām. Pamazām ritmikas mācību priekšmets un tā paņēmieni lietojums tiek ieviests arī citās skolās. Kopš atkal atjaunotās Latvijas brīvvalsts izveidošanās, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā un Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā pēc Lijas Jērcumas un Mudītes Avotiņas iniciatīvas ritmika ir atgriezies arī augstskolās. Šobrīd ritmikas mācība nav iekļauta Latvijas skolu izglītības standartā, tomēr kā fakultatīva nodarbība tā notiek daudzās Latvijas vispārīgizglītojošajās un mūzikas skolās. Ir izaugušas jaunas ritmikas skolotāju paaudzes, tomēr ritmikas skolotāju sagatavošana būtu vēl pilnveidojama un padziļināma.

2.tabula Ritmikas izplatība Latvijā

E.Žaka-Dalkroza Helleravas skola	Pēterburgas P.Leshafta Fiziskās audzināšanas institūts	Maskavas Ritmikas un fiziskās kultūras institūts	E.Žaka-Dalkroza un R.Labāna skolniece Marija Vigmāne Drēzdenē	Helleravas-Laksenburgas skola, Vīnes konservatorija Rozālija Hladeka
Anna Ašmane-Sietiņšone (1888–1967)	Felicita Ertnerē (1891–1975)	Beatrise Vīgnere (1903–1990)	Erna Jērcuma (1911–2008)	Vija Vētra (dz.1923)
1920–1922 Ritmikas pedagoģe Latvijas Konservatorijā; 1922–1944 mūzikas un ritmikas skola	1922-1927 Ritmikas pedagoģe Latvijas konservatorijā. Dailes teātra kustību konsultante	1922–1933 Ritmikas-kustību pedagoģe Fonoloģijas institūtā. 1923 –1944 ritmoplastikas un deju skola.	Muzikāla bērnudārza dibinātāja. 1948–1991 Ritmikas skolotāja EDMV	1941–1945 studijas Vīnē. Pasaules līmeņa māksliniece dažādos deju stilos

Secinājumi *Conclusions*

Ritmikas mācības pedagoģiskie principi balstās uz vispārīgās pedagoģijas likumsakarībām un tiek virzīti uz personības harmonisku un vispusīgu attīstību, kas izpaužas emocionālo, intelektuālo un gribas procesu līdzsvarotībā, vienlaikus sekmējot gan sensomoto, gan fizisko attīstību.

E.Žaka-Dalkroza izveidotā ritmikā mācība nav zaudējusi savu nozīmību un ar tās plašo pielietojumu visā pasaulē uzskatāma par ļoti svarīgu mūzikas un kustību pedagoģijas starppozari jauno mūziķu izglītošanā. Ritmikā mācība lietojama arī vispārīzglītojošajās skolās un iekļaujama gan vispārējā personības attīstības, gan dejojā, aktieru un citu mākslas profesiju sagatavošanas procesā.

Ritmikas mācību priekšmets Latvijas vispārīzglītojošajās un mūzikas skolās šobrīd ir brīvas izvēles statusā, līdz ar to pedagogi paši var plānot savu ritmikā mācību saturu, atbilstoši skolas specifikai, tās vajadzībām un kultūrvidei.

Var secināt, ka ritmikā mācība izveidojusies, balstoties uz Emīla Žaka-Dalkroza teoriju, attīstījusies kā zinātniski pedagoģiska mācība, un saistībā ar plašo filozofisko un antropoloģisko skatījumu kļuvusi par līdzekli daudzpusīgas radošas personības attīstības veicināšanai mūzikas un kustību vienotībā, par galveno tās avotu izceļot mūziku.

Summary

Rhythmic studies (Eurhythmic) were established at the beginning of the 20th century and was based on Reform pedagogy and alternative trends of educational theories. Psychologist Wilhelm Wundt observed that the most expressed natural move reflecting the human sense of rhythm is walking. This cognition initiated E.Jaques-Dalcroze to develop musical exercises based on walking as the most natural process that humans engage in.

E. Jaques-Dalcroze rhythmic lessons consisted of simple experiments asking his students to observe their fellow human beings and the natural environment - on the street and in social occasions. This led to the conclusion that people become more relaxed while on the move. In 1905 the first Rhythmic class of Geneva Conservatory was officially opened and in the following year the first material of study theory was published. Later in 1905 Dalcroze presented his ideas to music teachers at the Switzerland Solothurn Congress and received great interest. After that several demonstrations of his new rhythmic teaching technique were held in Germany, Austria and Russia.

In Hellerau, on the outskirts of Dresden, a special Jacques-Dalcroze educational institution (Jaques-Dalcroze Bildungsanstalt) was built based on the project of the architect Heinrich Tessenow. The First World War disrupted the working process of Hellerau and therefore E. Jaques-Dalcroze Rhythmic Institute in Geneva (Institut Jaques-Dalcroze Geneva) was opened in 1915. Due to financial difficulties in 1925 the school of Hellerau was moved to Laxenburg, in the outskirts of Vienna, continuing rhythmic teaching of E. Jaques-Dalcroze and concurrently developing the artistic direction of rhythmic and dance (Witoszynskij, 2009).

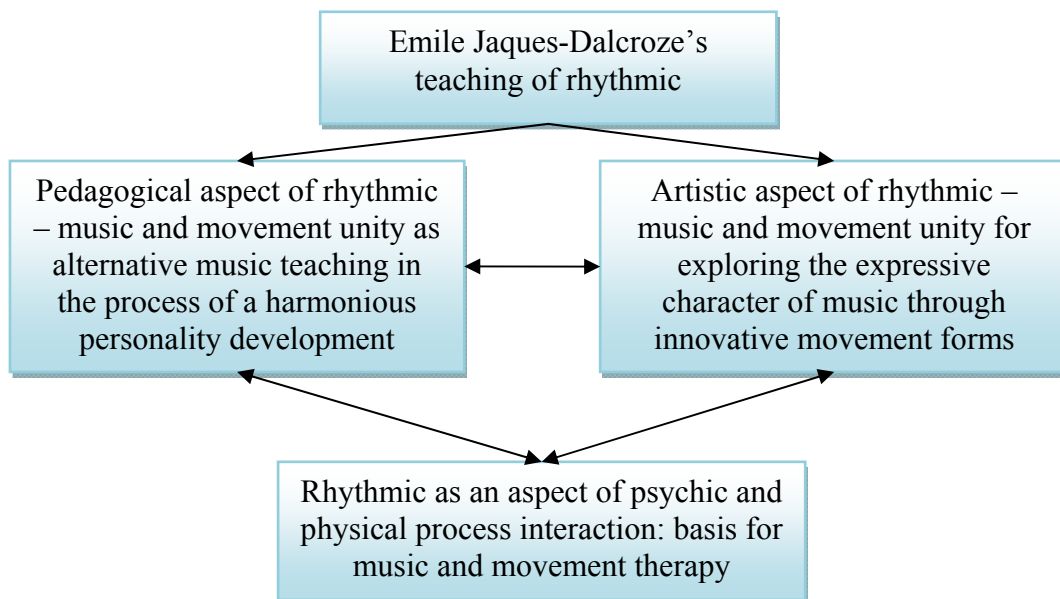

Figure 1. Development of E.Jaques-Dalcroze Rhythmic Teaching

R.Konrad points out that a rhythmic lesson includes both training and the education process, and that directions, goals and objectives of rhythmic exercises are focused on three mutually interacting aspects of personality development (Konrad, 1995).

By creating the first study program at the Conservatory of Latvia, its founder, composer Joseph Witols included Rhythmic as an important subject. At the beginning this subject was managed by Anna Ašmanis-Sietiņšone, the Alumni of E.Jaques-Dalcroze Hellerau School, but her work was continued by Felicita Ertner who graduated from her studies in

St. Petersburg. Another teacher of rhythmic was Beatrice Vignere who studied at the Moscow Rhythmic and Physical Education Institute. There she also attended the classes of Isadora Duncan, the founder of modern dance (Pētersone, 2014). Erna Jērcuma created rhythmic methodology for primary music school children that was further developed by Lija Jērcuma. Mudīte Avotiņa also implemented this methodology in music lessons at schools of general education.

By analyzing and comparing rhythmic exercises of E. Jaques-Dalcroze and other researchers of rhythmic field, it follows that every rhythmic training should include the following:

The pedagogical principles of rhythmic exercises are based on general pedagogical regularities focusing on harmonious and comprehensive personal development in the form of emotional, intellectual and will balance during the process, while contributing to both sensorimotor and physical development.

The rhythmic teaching technique of E. Jaques-Dalcroze has not lost its importance. It is widely used around the world and considered to be a very important interdisciplinary subject for music and movement pedagogy in education of young musicians. Rhythmic lessons are included in mainstream schools as well as embraced in overall development and education for dancers, actors and other artistic professions. In Latvian music schools and schools of general education rhythmic as a subject is currently available on a voluntary basis, so teachers can adapt and plan their rhythmic teaching program according to specifics of the particular school, children needs and cultural environment.

It can be concluded that rhythmic doctrine, that was developed through the theory of Emile Jaques-Dalcroze and through scientific and pedagogical contributions of Rudolf Konrad, from the philosophical and anthropological point of view has become a versatile tool for creative personalities to promote the development of music and movement in unity, keeping music as the main source of its emphasis.

Literatūra **References**

- Ašmane, A. (1931). *Annas Ašmanes mūzikas un ritmikas skola*. Rīga, 15 lpp.
- Ašmane, A. (1921). *Ritmiskā vingrošana*. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, Nr.5 Maijs, redaktors T. Zeiferts. Rīga: Izglītības Ministrija, 486–491 lpp.
- Hauser, A. (2010). *Ausblick/ Future prospects*. Kongressband Europäischer Rhythmik-Kongress Wien 09, S.112 -113. Wien: Universität für Musik und darstellende Kunst Wien/ Institut 13MBM, 119 S.
- Hirmke-Toth, H. (2009). *Rhythmik in Hellaue- Laxenburg*. Saarbrücken: Südwestdeutscher Verlag für Hochschulschriften, 299 S.
- Jaques-Dalcroze, E. (1906). *Rhythmische Gymnastik*. Paris, Neuchatel, Leipzig: Verlag von SANDOZ, JOBIN & Cie, 80 S.
- Jaques-Dalcroze, E. (1916). *Die Rhythmik, 1 Band*. Lausanna, Leipzig: Verlag von JOBIN & Cie, bei Breitkopf & Hartel, 64 S.
- Jaques-Dalcroze, E. (1917). *Die Rhythmik 2 Band*. Lausanna: Verlag von JOBIN & Cie bei Breitkopf & Hartel, Leipzig, 116 S.
- Konrad, R. (1995). *Erziehungsbereich Rhythmik. Entwurf einer Theorie*. Seelze: Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung, edition: rhythmic, 318 S.
- Pētersone, G. (2014) *Skolēnu mūzikas uztveres attīstība ritmikas nodarbībās mūzikas skolā*. Promocijas darbs, Rīga: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, 247 lpp.
- Siegenthaler, H., Zihlmann H. (1982). *Rhythmische Erziehung*. Hitzkirch LU: Comenius Verlag, 96 S.

- Witoszynskyj, E. (2009). *50 Jahre staatliche Ausbildung der RhythmiklehrerInnen an der Akademie, späteren Hochschule und gegenwärtigen Universität für musik und darstellende Kunst in Wien*. Festschrift. S.22-23 aus *Bewegte Zeiten. 50 Jahre Rhythmik Wien (2009)* - Universität für Musik und darstellende Kunst Wien / Institut 13 MBM, S.57
- Wundt, W. (1911). *Grundzüge der physiologischen Psychologie. B.III* Leipzig: Engelmann, 32 S.